

Σύγχρονα ζητήματα γάμου και οικογενείας καὶ ἡ ποιμαντικὴ τους ἀντιμετώπιση*

Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου

Ὁμοτίμου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Εἶναι εὐτυχῆς συγκυρία πού ἡ σημερινὴ Ἡμερίδα τῆς Ἐπιτροπῆς μας ἀρχίζει τίς ἐργασίες της τὴν ἐπομένη τῆς ἐορτῆς τῶν Ἁγίων Ἀκύλα καὶ Πρίσκιλλας, πού γιὰ πολλοὺς παρουσιάζεται ὡς μία ὀρθόδοξη ἀντιπρόταση στὴ γιορτὴ τοῦ φερομένου ὡς Ἁγίου Βαλεντίνου, πού ἡ «μνήμη» του τιμᾶται σήμερα καὶ γιορτάζεται ἀπὸ τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης ἐρωτευμένους. Ὁ Ἅγιος Ἀκύλας καὶ ἡ Ἁγία Πρίσκιλλα σύμφωνα μὲ ἕναν χαρακτηρισμὸ συνιστᾷ «τὸ ἰδανικὸ χριστιανικὸ ζευγάρι». Νὰ ποιούς πρέπει τὰ ζευγάρια νὰ μιμοῦνται, νὰ ποιοὶ εἶναι οἱ προστάτες τους.

Οἱ ἅγιοι Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα
«Το ἰδανικὸ χριστιανικὸ ζευγάρι»

Φαίνεται ὅτι ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σισανίου καὶ Σιατίστης Πρόεδρος τῆς Ε.Σ.Ε. Γάμου, Οἰκογενείας, Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ καὶ Δημογραφικοῦ Προβλήματος θέλησε νὰ σηματοδοτεῖ τὴν ἔναρξη τῶν Ἡμερίδων τῆς Ἐπιτροπῆς τὴν ἐπομένη ἐορτῶν Ἁγίων πού

---

* Εἰσήγηση στὸ πλαίσιο Ἡμερίδας μὲ θέμα: *Προβληματισμοὶ γιὰ τὸ γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια στὴν ἐλληνικὴ κοινωνία*, τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Γάμου, Οἰκογενείας, Προστασίας τοῦ παιδιοῦ καὶ Δημογραφικοῦ προβλήματος, πού ἔγινε στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως, στίς 14 Φεβρουαρίου 2017 στὴ Θεσσαλονίκη. Εἶχε προηγηθεῖ Ἡμερίδα στὴ Λαμία στίς 14 Νοεμβρίου 2016.

ἔχουν σχέση με τὸ Γάμο καὶ τὴν Οἰκογένεια. Ἔτσι καὶ ἡ προηγηθεῖσα Ἡμερίδα στὴ Λαμία, 14 Νοεμβρίου 2016, ἦταν τὴν ἐπομένη τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐνὸς Ἁγίου ποῦ τίμησε καὶ ὑπερασπίστηκε ὅσο κανεῖς ἄλλος τὸν θεσμό τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας καὶ ἔχυσε ἄπλετο φῶς στὶς ποικίλες διαστάσεις καὶ πτυχές τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ θεσμοῦ. Αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη τιμὴ σήμερα, ποῦ ἐπελέγην ὡς ὁμιλητῆς γιὰ νὰ ἀπευθύνω τὸν λόγο στοὺς ἐκπροσώπους τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων Μακεδονίας, Θράκης καὶ Ἡπείρου, στὸ πλαίσιο τῆς Ἡμερίδας: **Προβληματισμοὶ γιὰ τὸν Γάμο καὶ τὴν Οἰκογένεια στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία** με θέμα: *Σύγχρονα ζητήματα γάμου καὶ οἰκογενείας καὶ ἡ ποιμαντικὴ τους ἀντιμετώπιση.*

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως Κύριε Βαρνάβα, ποῦ φιλοξενεῖτε τὴν Ἡμερίδα μας καὶ Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Σισανίου καὶ Σιατίστης Κύριε Παῦλε, Πρόεδρε τῆς Ἐπιτροπῆς μας, Πανοσιολογιώτατε Α΄ Γραμματέα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, Πανοσιολογιώτατοι καὶ Αἰδεσιμολογιώτατοι Πατέρες, ἐκπρόσωποι τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, Ἐλλογιμώτατοι Κύριοι Καθηγητές, μέλη τῆς αὐτῆς Ἐπιτροπῆς, Κυρίες καὶ Κύριοι.

Ὁ γάμος καὶ ἡ οἰκογένεια πρόβλημα;

Ξεκινώντας τὴν εἰσήγησή μας, μακριὰ ἀπὸ μένα νὰ θεωρηθεῖ, ὅτι ὁ γάμος καὶ ἡ οἰκογένεια συνιστοῦν, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ προβλήματα. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Ἡμερίδα τῆς Ἐπιτροπῆς μας κάνει λόγο γιὰ προβληματισμοὺς γιὰ τὸ Γάμο καὶ τὴν Οἰκογένεια στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία. Παρουσιάζουν ὅπωςδήποτε προβλήματα πρὸς ἐπίλυση ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει πὼς εἶναι προβληματικὰ μεγέθη. Προβλήματα πρὸς ἐπίλυση ὄχι μόνο πρὸς ἀνάλυση. Θυμᾶμαι τὴν ἐπιφώνηση κάποιου συνέδρου τελευταῖα σὲ ἓνα συνέδριο ψυχιατρικῆς νὰ ἐγκρίνει καὶ νὰ προσαυξάνει μία δική μου πρόταση: Δὲν θέλουμε ἀναλύσεις ζητοῦμε λύσεις. Τώρα βέβαια γιὰ τὰ ζητήματα ποῦ θὰ θίξουμε δὲν ὑπάρχουν πάντοτε εὐκόλες λύσεις. Στὴν περίπτωσή μας υἱοθετῶ τὴν διατύπωση τοῦ Δανοῦ Θεολόγου καὶ Φιλοσόφου Σέρεν Κίρκεγκωρ ὅτι δὲν εἶναι δύσκολος ὁ δρόμος ἀλλὰ τὸ δύσκολο εἶναι ὁ δρόμος στὴν περιοχὴ τοῦ Γάμου καὶ τῆς Οἰκογενείας.

Μιλᾶμε, λοιπόν, για ζητήματα ὅπως σὲ μιὰ ἐξέταση μαθήματος θέτουμε ζητήματα γιὰ νὰ ἀπαντηθοῦν· στὰ Μαθηματικὰ νὰ λυθοῦν. Σὲ ἄλλα μαθήματα νὰ τύχουν διαπραγμάτευσης ἢ διερεύνησης. Ζήτημα εἶναι, ἐπίσης, ὅτιδῆποτε προκαλεῖ ἢ ἀποτελεῖ λόγο διένεξης, διαφοροποίησης καὶ ἀντιπαράθεσης (βλ. Λεξικὸ Μπαμπινιώτη, σ. 710). Συνεπῶς καλούμαστε νὰ ἀπαριθμήσουμε καὶ νὰ ἀντιμετωπίσουμε τέτοιου τύπου ζητήματα ποὺ ἀπασχολοῦν σήμερα τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία σχετικὰ μὲ τὸ γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια. Σύγχρονα (σὺν-χρονα), δηλαδή, ζητήματα τὰ ὁποῖα, ὁμως, ταυτόχρονα μποροῦν νὰ παρουσιάζουν διαφορετικὲς ὄψεις καὶ πλευρὲς (βλ. Λεξικὸ Μπαμπινιώτη, σ. 1677). Ἡ παραδοσιακὴ οἰκογένεια νὰ ὑπάρχει δίπλα σε νέες μορφὲς οἰκογένειας (πολιτικὸς - θρησκευτικὸς γάμος – σύμφωνο συμβίωσης). Ἡ πιστότητα τῶν συζύγων νὰ προβάλλεται ὅπως καὶ ἡ ἀπιστία σὰν κάτι καλὸ καὶ ἀναγκαῖο γιὰ τὴν βελτίωση τῶν συζυγικῶν σχέσεων (π.χ. ἀνταλλαγὴ συντρόφων «swinging» καὶ προβολὴ τῆς σὲ τηλεοπτικὴ ἐκπομπὴ «χωρὶς ντροπὲς καὶ ἀναστολές»). Οἱ καθιερωμένες μορφὲς γάμου ἀνδρὸς-γυναικὸς νὰ συνυπάρχουν μὲ γάμους ἢ σύμφωνα συμβίωσης ὁμοφύλων ζευγαριῶν. Ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου νὰ ὑποχωρεῖ καὶ νὰ τονίζεται ὁ θεσμὸς τῆς οἰκογένειας, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ περιλαμβάνει ποικιλία μορφῶν (μονογονεϊκὲς κ.λπ.). Ἐνθυμοῦμαι τὴν ἐμμονὴ διεθνῶν παραγόντων νὰ μὴν ὀνομασθεῖ τὸ 1994 ὡς Διεθνὲς ἔτος Γάμου καὶ Οἰκογένειας ἀλλὰ μόνο Οἰκογένειας, γιατί Οἰκογένεια μπορεῖ νὰ εἶναι μιὰ ἐνότητα ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ κάποιον μὲ τὸ σκύλο του (I and my dog we are a family).

Νομίζει κανεὶς ὅτι ἔχουν ἔρθει τὰ πάνω κάτω καὶ τὰ κάτω πάνω. Σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ καινούργια ποῦ πάει ὁ γάμος; Πῶς ἀντιμετωπίζει τὸ καινούριο; Τὰ πάντα γέγονεν καινά; Ἡ ἀντιμετωπίζουμε ἓνα κενὸ νοήματος σ' αὐτὸν τὸν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου θεσμὸ ποὺ ξεφεύγει ἀπὸ τὰ ὅρια συμβιώσεως καὶ ἐγκαταβιώνει στὸ χῶρο τοῦ Μυστηρίου (Χρ. Γιανναρᾶς «Ἡ Καθημερινή» 13/3/16).

Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι αὐτὸς ὁ Γάμος Μυστήριον παραμένει ἓνας ἄγνωστὸς Χ γιὰ τοὺς περισσότερους συνανθρώπους μας καὶ θὰ πρέπει νὰ τὸν γνωστοποιήσουμε γιὰ νὰ τὸν γνωρίσουν σὰν τὸν Θεὸ ἐκεῖνον ποὺ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀνήγγειλε στὴν ἀρχαία Ἀθήνα παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸν βωμὸ ποὺ εἶχε ὡς ἐπιγραφή «τῷ ἀγνώστῳ θεῷ».

Ἡ Ἡμερίδα μας, λοιπόν, πὸν ἀφορᾷ στοὺς προβληματισμοὺς γιὰ τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία πραγματοποιεῖται σὲ μιὰ περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα, πὸν χρωματίζεται ἀπὸ ποικίλες ιδέες καὶ ἀντιλήψεις. Παρατηρεῖται μιὰ σχετικοποίηση ἀξιῶν, πὸν λίγο καιρὸ πρὶν θεωροῦνταν πάγιες καὶ σταθερές. Τί θρησκευτικός, τί πολιτικός γάμος, τί σύμφωνο συμβίωσης; Τί ἑτερόφυλα, τί ὁμόφυλα ζευγάρια; Υἱοθεσία παιδιῶν ἀνεξάρτητα ἀπὸ γεννήτορες. Τί σχέση προτεραιοτήτων; Συζοῦμε χωρὶς γάμο, κάνουμε παιδιά καὶ μετὰ τὰ βαφτίζουμε ἢ συνδυάζουμε γάμο καὶ βαφτίσια ἢ βαφτίσια καὶ γάμο συγχρόνως. Θὰ τολμοῦσα νὰ ἐπιγράψω αὐτὴ τὴν κατάσταση πραγμάτων ὡς ἀνακολουθία ἢ ἀν-Ἀκολουθία (χωρὶς τὴν ἀντίστοιχη ἐκκλησιαστικὴ Ἀκολουθία) μιᾶς καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς συγχρόνους μας ἐπιχειροῦν νὰ μὴ βαδίσουν τὴν...πεπατημένην.

Ἐκεῖνο, ὅμως, πὸν μᾶς προβληματίζει πραγματικὰ ὡς πρὸς τὴ σύγχρονη οἰκογένεια εἶναι, ὅτι οἱ περισσότεροὶ νέοι ἀλλὰ καὶ ἐνήλικες δὲν ἔχουν μιὰ συγκεκριμένη εἰκόνα γιὰ τὸ πῶς θὰ ἤθελαν νὰ ζήσουν, νὰ διευθετήσουν τὸ γάμο τους ἢ τὸν γάμο τῶν παιδιῶν τους. Αὐτοὶ ἔζησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἐπιθυμοῦν, ὅμως, τὰ παιδιά τους νὰ ζήσουν ὅπως καὶ αὐτοί; Τὰ παιδιά πὸν ἔζησαν στὴν οἰκογένεια τῶν γονέων τους θὰ ἤθελαν νὰ ἐπαναλάβουν τὸν τρόπο οἰκογενειακῆς ζωῆς τῶν γονέων τους; Πολλοὶ ἀπαντοῦν αὐθόρμητα ναὶ ἢ ὄχι, ἄλλοι πάλι δυσκολεύονται νὰ ἀπαντήσουν καταφατικὰ ἢ ἀρνητικὰ καὶ μένουν σκεπτικοί. Ἔτσι, εἶναι ἐκτεθειμένοι σὲ πολλὰ σχήματα πὸν κυκλοφοροῦν γιὰ νὰ ἐπιλέξουν.

Ἀπ' αὐτὸ τὸ βασικὸ πρόβλημα ἐξαρτῶνται καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ ἄλλα προβλήματα. Καὶ εἶναι πολλοὶ καὶ πολλὰ ποῦ ἐπηρεάζουν τοὺς συγχρόνους μας γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιο ζοῦν τὴν δική τους οἰκογενειακὴ ζωή.

Σύγχρονος τρόπος ζωῆς καὶ οἰκογένεια

Ἀναφερόμενοι σὲ σύγχρονα οἰκογενειακὰ προβλήματα ἀσφαλῶς ὑποθέτουμε ὅτι τὰ σημερινὰ προβλήματα εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ προβλήματα πὸν ὑπῆρχαν ἄλλοτε, σὲ παλαιότερες ἐποχές ἢ ἀπὸ προβλήματα πὸν θὰ ὑπάρξουν στὸ μέλλον. Ὅτι δηλαδὴ τὰ προβλήματα τὰ σημερινὰ ἔχουν σχέση μὲ τὴ σύγχρονη κατάσταση τῆς κοινωνίας καὶ μὲ τὰ γνωρίσματα πὸν τὴν χαρακτηρίζουν. Θὰ ὑποθέταμε, δηλαδὴ, ὅτι τὰ

σημερινά προβλήματα βρίσκονται σε σχέση αίτιας-αποτελέσματος με τη δομή της σημερινής κοινωνίας.

Μπορούμε να υποστηρίξουμε βάσιμα ότι ο σύγχρονος τρόπος ζωής επηρεάζει τη ζωή της οικογένειας και δίπλα στις διευκολύνσεις που δημιουργεί, γίνεται πρόξενος δυσκολιών και προβληματικών καταστάσεων.

Θα ήταν δυνατό να επιμείνουμε στις συνέπειες όρισμένων γνωρισμάτων της νεοελληνικής κοινωνίας πάνω στη ζωή της οικογένειας όπως:

- **Του εξαστισμού και της κινητικότητας του πληθυσμού:** οί Έλληνες κατεβαίνουν στις πόλεις, τα παιδιά χωρίζονται από τους γονείς για να σπουδάσουν, οί οικογένειες διασπώνται με την έσωτερική και έξωτερική μετανάστευση, ή ευθύνη για την ανατροφή των παιδιών μετατίθεται στους παππούδες και τις γιαγιάδες με αποτέλεσμα, από τη μια να δημιουργούνται προστριβές μεταξύ γονέων και γονέων και από την άλλη ή μοναξιά και ή αδυναμία δημιουργίας σχέσεων και επικοινωνίας να πλήττει τη ζωή των νέων ζευγαριών στις πόλεις.
- **Των εισοδηματικών μεταβολών:** ή εργαζόμενη γυναίκα δημιουργεί άλλες σχέσεις με τον άνδρα της, αλλά και τα εργαζόμενα παιδιά αποκτούν αυτόνομια και ανεξαρτησία γνώμης.
- **Του εκβιομηχανισμού:** δημιουργούνται συνεχείς μετακινήσεις με συνέπειες στη μόλυνση του περιβάλλοντος και επιπτώσεις στην υγεία. Το κυκλοφοριακό επιτείνει τα άγχη και το στρες στη δουλειά και στο σπίτι με αποτέλεσμα τη δυσ-λειτουργία των ανθρώπινων σχέσεων.
- **Της κοινωνίας της αφθονίας και του καταναλωτισμού** αλλά και της **άνεργίας** όταν υπάρχει ύφεση. Πώς θα λειτουργήσει ή αρετή της διακρίσεως και το «άριστον μέτρον»; Από μίμηση χάνουμε πολλές φορές τα μέτρα και τα σταθμά.
- **Της επικρατήσεως των μέσων μαζικής ενημερώσεως** (αξιολογικός πλουραλισμός, διεθνή πρότυπα και τρόποι ζωής): τα μέσα επικοινωνίας (ραδιόφωνο, τηλεόραση) αποτελούν σημαντικό παράγοντα που επηρεάζει όλους μας στο τρόπο που σκεπτόμαστε, στις αξίες μας, στον τρόπο που ενεργούμε. Η τηλεόραση γίνεται σήμερα ο «τρίτος γονιός», ή παληά έστία ή οικογενειακή, το τζάκι

γύρω από το οποίο μαζευόμαστε. Έτσι, όμως, χάνουμε την επικοινωνία και τον διάλογο.

- Της **έπεκτάσεως τῶν ποικίλων μορφῶν τοῦ διαδικτύου καὶ τῆς κοινωνικῆς δικτύωσης** (facebook, twitter, instagram καὶ linkedin), τῶν ὁποίων οἱ κίνδυνοι ἐπισημαίνονται ἀπὸ ψυχολόγους, παιδαγωγοὺς καὶ λοιποὺς κοινωνικοὺς φορεῖς.
- Τοῦ **τουριστικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς χώρας**: ζώντας ἀνάμεσα σ' ἓνα πλῆθος ἀνέμελων ἀνθρώπων δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐπηρεαστεῖ καὶ ἡ γενικότερη νοοτροπία καὶ στάση ζωῆς. Οἱ κυβερνήτες μας δίδουν μεγάλο βᾶρος στὴν «βαριά βιομηχανία» τῆς Ἑλλάδος, τὸν τουρισμό, καὶ κάνουν ἀρκετὲς ὑποχωρήσεις.

Θὰ προσθέταμε ἀκόμα:

- Τὰ ἀποτελέσματα τῆς **οικονομικῆς κρίσεως** ἐπάνω στὶς οἰκογένειες. Χίλια δυὸ προβλήματα ἀναφύονται ἀπὸ τὴν μείωση ἢ καὶ τὴν ἔλλειψη οἰκονομικῶν μέσων στὴν οἰκογένεια. Ἡ **ἀνεργία**, καὶ ἰδιαίτερα τοῦ ἄντρα, δημιουργεῖ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ πολλὰ ψυχολογικὰ προβλήματα, ὅπως τὴν ἀπαξίωση τοῦ πατέρα καὶ τοῦ συζύγου, πὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἀνταποκριθεῖ στὶς οἰκογενειακὲς του ὑποχρεώσεις.

Ἄλλα ζητήματα προβληματισμοῦ

Βέβαια, στὰ πῶ πάνω χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα πὺ ἐπηρεάζουν τὴν ζωὴ τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογένειας καὶ γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ εἶχαμε ἀνάγκη νὰ ἐντρυφήσουμε σὲ κοινωνιολογικὲς καὶ ψυχολογικὲς ἔρευνες, ἔχουν προστεθεῖ τελευταῖα καὶ ἄλλα ζητήματα πὺ μᾶς προβληματίζουν. Εἶναι περὶτὸ νὰ τονίσω ὅτι ἔχουν διεξαχθεῖ ἀρκετὲς τέτοιου τύπου ἔρευνες καὶ καλὸν εἶναι νὰ συγκεντρωθοῦν, νὰ μελετηθοῦν καὶ νὰ ἐξαχθοῦν τὰ ἀνάλογα συμπεράσματα καὶ νὰ τύχουν τῆς δέουσας προσοχῆς.

- Ἕνα ζήτημα εἶναι ἡ **μείωση τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ**, τὸ δημογραφικό, δηλαδή, πὺ δὲν ἀπασχολεῖ τόσο τὴν κρατικὴ ἐξουσία. Μάλιστα, ὅπως μερικοὶ θεώρησαν τὴν μετανάστευση στὴν δεκαετία τοῦ '60 ὡς εὐλογία, τὸ ἴδιο σύγχρονοι πολιτικοὶ ἄνδρες δέχθηκαν ὅτι τὸ προσφυγικὸ φαινόμενο μπορεῖ νὰ εἶναι μιὰ σπουδαία λύση γιὰ τὸ δημογραφικό!

- Στο πιό πάνω ζήτημα νά προστεθοῦν καί οἱ **δυσκολίες ἀποκτήσεως τέκνων** ἀπό νέα ζευγάρια πού παντρεύονται σέ μεγαλύτερη ἡλικία καί καταφεύγουν στήν ὑποβοηθούμενη ἀναπαραγωγή καί σέ μέσα πού παρέχει ἡ σύγχρονη βιοτεχνολογία. Ἐδῶ μποροῦν νά ἀναφερθοῦν πολλά προκύπτοντα ζητήματα (ἐξωσωματική γονιμοποίηση, παρένθετη μητρότητα, υἰοθεσίες κ.λπ.).
- Θά πρέπει νά σημειώσουμε, ἐπίσης, ὅτι στίς πιό πάνω δυσκολίες ἔχουμε καί τήν μεγάλη εὐκολία μέ τήν ὁποία προσφεύγουν στίς **ἀμβλώσεις** Ἑλληνες καί Ἑλληνίδες. Τά στοιχεῖα εἶναι συντριπτικά καί ἀπό τὸ γεγονός ὅτι ὅλο καί νεότερα ἄτομα προσφεύγουν στήν λύση αὐτή, ἐπιτροπούσης καί τῆς νομοθεσίας.
- Συναφές ζήτημα εἶναι καί οἱ **μονογονεϊκές οἰκογένειες**. Ὅχι τόσο οἱ προερχόμενες ἀπό χηρεία ἢ ἐγκατάλειψη τῆς γυναίκας μετὰ τὴν γέννηση τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὸν ἄνδρα μέ τὸν ὁποῖον συνέλαβε (ἐξ ἀνάγκης), ἀλλὰ καί ἡ **ἐκ πεποιθήσεως τεκνογονία ἐκτὸς γάμου** ἀκόμη καί μέ προσφυγὴ σέ τράπεζες σπέρματος. Ἀναφέρω περίπτωση κοπέλας εἴκοσι δύο ἐτῶν, ἡ ὁποία, δημοσίᾳ σέ τηλεοπτικὴ ἐκπομπὴ ἀνακοίνωσε ὅτι ἀποφάσισε τὴν κατάψυξη ὠαρίων της γιὰ νὰ τεκνοποιήσει μετὰ τὰ τριάντα της, ὥστε νὰ ἔχει ἀποκατασταθεῖ ἐπαγγελματικά.
- Ζητήματα προκύπτουν ἐπίσης ἀπὸ τὴν **νέα μορφή συνάψεως συζυγιῶν** μέ τὴν νομικὴ κατοχύρωση τοῦ πολιτικοῦ γάμου, τῶν συμφώνων συμβίωσης μεταξὺ ἐτερόφυλων καί ὁμοφύλων ζευγαριῶν καί τὸ ἐνδεχόμενον κατοχυρώσεως τοῦ δικαιώματος υἰοθεσίας ἀπὸ τοὺς τελευταίους. Εἶναι ἐμφανὴς ἡ πίεση πού ἀσκεῖται ἀπὸ ὀρισμένους κύκλους καί ἡ προβαλλόμενη ὡς ἀναφαίρετο δικαίωμα τοῦ ἀτόμου ἐλεύθερη ἐπιλογή του στὰ ζητήματα αὐτά. Θά ἤθελα νὰ παρατηρήσω ὅτι ἐνῶ στήν ἀρχὴ τῆς δεκαετίας τοῦ '60 τὰ φαινόμενα αὐτὰ ἀναφέρονταν ὡς ἐρωτικὲς **μειονότητες** σήμερα αὐτὲς οἱ μειονότητες περιφέρονται ὡς ἔχουσες δικαιώματα πλειοψηφίας, ἔτσι ὥστε ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι νὰ διερωτώμεθα γιὰ τὴν γνησιότητα καί τὴν ὀρθότητα τῆς ταυτότητάς μας. Κάτι πού παλαιότερα ἔθεωρεῖτο ὄνειδος σήμερα συνιστᾷ **τεκμήριο περηφάνειας** (βλ. τὴν pride parade Θεσσαλονίκη, Ἀθήνα καί σὲ ἄλλες πόλεις, ἀκόμη καί μέ συμμετοχὴ μελῶν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος). Σ' αὐτὲς τὶς νέες «ἠθικὲς» ἀντιλήψεις πού υἰοθετοῦνται

ἀπὸ ἰκανὴ μερίδα τῆς κοινωνίας μας καὶ νέους ἀνθρώπους, αὐτὴ ἡ καύχησις, πῶς θὰ μποροῦσε νὰ ἀντι-παραβληθεῖ στὸ τοῦ Παύλου: «ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Γαλάτας 6, 14).

- Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ ἀναφερθοῦμε καὶ στὸ **ζήτημα τῶν μικτῶν γάμων ἢ καὶ συμβιώσεων**. Δὲν προκύπτουν μόνο ζητήματα συνάψεως γάμων μεταξὺ ἀτόμων ποὺ ἀνήκουν σὲ διάφορες χριστιανικὲς ἐκκλησίες καὶ ὁμολογίες (ἐτερόδοξοι). Γί' αὐτὰ τὰ ζητήματα ὑπάρχουν πάγιες λύσεις καὶ ἡ Μεγάλῃ καὶ Ἁγίῃ Σύνοδος ἔλαβε καὶ σχετικὲς ἀποφάσεις. Ἔχουμε ὅμως καὶ ἀρκετὲς περιπτώσεις συνάψεως γάμων μὲ ἐτεροθρήσκους ἢ καὶ μὲ ἀδιάφορους ἢ καὶ ἀρνητικὸς ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα συζύγους ἢ συντρόφους.

Ἡ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια ἐκδηλώνεται, **ἐκτὸς** ἀπὸ τὸ πρακτικὸ τῆς μέρος στὴν καθημερινότητα τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς, τὴν πρόνοια καὶ τὴν ἐπίλυση προβλημάτων στὸ πλαίσιο τῆς ἱεραῆς ἐξομολογήσεως, **καὶ** στὶς θεωρητικότερες ἐνασχολήσεις τῆς μὲ ἔκδοση φυλλαδίων, βιβλίων, διοργάνωση ἱερατικῶν συνάξεων, ἡμερίδων, ἐπιστημονικῶν συνεδρίων ποὺ συγκαλοῦν οἱ διάφορες Εἰδικὲς καὶ Μόνιμες Συνοδικὲς Ἐπιτροπές, **καθὼς καὶ** στὴν σύσταση Εἰδικῶν Κέντρων καὶ τὴ δημιουργία νέων θεσμῶν.

Γιατί ὅμως γίνονται τόσα Συνέδρια, Συμπόσια, Ἡμερίδες, Ὁμιλίες γύρω ἀπὸ τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια; Ἀσφαλῶς δὲν εἶναι τοῦ παρόντος ἡ ἀπάντησις σὲ αὐτὸ τὸ ἐρώτημα. Θὰ πρέπει νὰ προηγηθεῖ ἡ ἀξιολόγησις ὅλων αὐτῶν τῶν πρωτοβουλιῶν καὶ ἡ ἐκτίμησις τῶν ἐνδεχομένων ἀποτελεσμάτων τους στὴν καθημερινὴ πράξι τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Θὰ ἔχετε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐντυφῆσετε σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς ἀναληφθεῖσες προσπάθειες σὲ Παράρτημα ποὺ παραθέτουμε στὸ τέλος τῆς παρούσης Εἰσηγήσεως.

Ἐπίλογος

Θὰ ἤθελα νὰ τελειώσω μὲ μιὰ παρατήρησις. Τὰ τελευταῖα χρόνια παρατηρεῖται μιὰ αὐξήσις ἐρευνῶν καὶ δημοσιευμάτων γύρω ἀπὸ τὴν εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου. Τί κάνει τὸν ἄνθρωπο πιὸ εὐτυχισμένο; Ποιὸς εἶναι

ό πιό εὐτυχισμένος Εὐρωπαϊός; Πῶς ὀραματίζεται τὴν εὐτυχία του καὶ τὰ συνακολουθοῦντα; Δὲν ἀπαριθμῶ ἀποτελέσματα καὶ προτεραιότητες. Θὰ μᾶς ἔπαιρνε πολὺ χρόνο. Συγκρατῶ μόνο μιὰ μικρὴ φράση ἐφ’ ὅσον μᾶς ἐνδιαφέρει -καὶ τὸ ἀποδεικνύουν πολλές ἔρευνες- ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ πολλοὶ τὴν περιμένουν ἀπὸ ἐφαρμογὲς ποικίλων Πολιτικῶν. «Δὲν εἶναι ἡ Πολιτικὴ, εἶναι ἡ Οἰκογένεια ἢ ἀφετηρία γιὰ μιὰ εὐτυχισμένη κοινωνία» (Νίκος Μακρῆς, «Ἡ Καθημερινή», 31 Ἰανουαρίου 2016, σ.21).

Βιβλιογραφία

Γιὰ τὴ συγγραφὴ τῆς παρούσης εἰσηγήσεως ὁ συγγραφέας στηρίχθηκε κυρίως σὲ ἔρευνές του γύρω ἀπὸ τὴν ποιμαντικὴ γάμου καὶ οἰκογενείας. Βασικὸ βοήθημα εἶναι τὸ βιβλίον του *Ποιμαντικὴ Γάμου καὶ Οἰκογενείας*, Ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 2008 καὶ ἡ ἀναφερόμενη ἐκεῖ Βιβλιογραφία του (σ. 175-179) καθὼς καὶ πιὸ πρόσφατες εἰσηγήσεις του σὲ Συνέδρια, Ἱερατικὲς Συνάξεις καὶ λοιπὲς ἐκδηλώσεις.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΗΜΕΡΙΔΕΣ – ΣΥΝΕΔΡΙΑ - ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΓΑΜΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ἡ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια ἐκδηλώνεται **ἐκτὸς** ἀπὸ τὸ πρακτικὸ τῆς μέρος στὴν καθημερινότητα τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς, τὴν πρόνοια καὶ τὴν ἐπίλυση προβλημάτων στὸ πλαίσιο τῆς ἱερᾶς ἐξομολογήσεως **καὶ** στὶς θεωρητικότερες ἐνασχολήσεις τῆς μὲ ἔκδοση φυλλαδίων, βιβλίων, ὀργάνωση ἱερατικῶν συνάξεων, ἡμερίδων, ἐπιστημονικῶν συνεδρίων ποὺ ὀργανώνουν οἱ διάφορες εἰδικὲς καὶ μόνιμες Συνοδικὲς Ἐπιτροπές, **καθὼς καὶ** στὴν ὀργάνωση Εἰδικῶν Κέντρων καὶ τὴ δημιουργία νέων θεσμῶν.

- 1972, Ἀθήνα, Μόνιμη Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Ποιμαντικοῦ Ἔργου, «**Ἡ ποιμαντικὴ μέριμνα τοῦ ἱερέως ἐν σχέσει μὲ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου καὶ τὴν πρόληψιν τοῦ διαζυγίου**», Ἀθῆναι, 40 σ.

[Γιὰ τὴν περίοδο 1972-2002 ἔχει ἀναληφθεῖ εἰδικὴ ἔρευνα, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὁποίας θὰ ἀνακοινωθοῦν προσεχῶς]

.....

- 2-6/11/2002, «*Ο γάμος στην Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία*», ΕΣΕ Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως, Προκόπιον Εὐβοίας. Ἔκδοση Ποιμαντικῆ Βιβλιοθήκη -9, Ἀθήνα 2004.
- 13-14/12/2002, «*Συζυγία καὶ Τεκνογονία*», ΕΣΕ Γάμου, Οἰκογενείας, Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ καὶ Δημογραφικοῦ Προβλήματος. Ἔκδοση Ποιμαντικῆ Βιβλιοθήκη -17, Ἀθήνα 2008.
- 03/06/2004, «*Πολιτικός Γάμος - Ἐλεύθερες Συμβιώσεις μεταξύ ὀρθοδόξων καὶ ἀλλοδόξων*», ΕΣΕ Γάμου, Οἰκογενείας, Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ καὶ Δημογραφικοῦ Προβλήματος. Καινούριο Λαμίας. **Εἰσηγήσεις :** Ἀρχιμ. Ἱερεμίας Φούντας, Ποιμαντικὴ προσέγγιση. Πρωτοπρ. Σταῦρος Κοφινᾶς, Ψυχολογικὴ προσέγγιση. Δρ. Ἀντώνιος Παπαντωνίου, Κοινωνιολογικὴ προσέγγιση.
- 5-6/11/2004, «*Γάμος καὶ οἰκογένεια, διαπιστώσεις καὶ προοπτικές*», ΕΣΕ Γάμου, Οἰκογενείας, Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ καὶ Δημογραφικοῦ Προβλήματος. Ἔκδοση Ποιμαντικῆ Βιβλιοθήκη -18, Ἀθήνα 2008.
- 22-24/10/2004, «*Ο σύγχρονος ρόλος τῆς γυναίκας στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία*», ΕΣΕ Γυναικείων Θεμάτων, Ἔκδοση Ποιμαντικῆ Βιβλιοθήκη -16, Ἀθήνα 2007.
- 1-2/09/2006 «*Ἡ ἱερατικὴ οἰκογένεια*», Δημερίδα, Διορθόδοξο Κέντρο Ἱερᾶς Μονῆς Πεντέλης. **Εἰσηγήσεις :** Μητρ. Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. Παύλου, Ὁ ὑποψήφιος Ἱερέας καὶ ἡ μέλλουσα σύζυγός του. Πρεσβ. π. Στεφάνου Ἀλεξοπούλου τῆς Ι. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ Πρεσβ. π. Δημητρίου Μπαθρέλου τῆς Ι. Μητροπόλεως Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς, *Ἡ ἱερατικὴ οἰκογένεια ἐκτός των ἑλληνικῶν συνόρων. Τρεῖς πρεσβυτέρες, Ἡ ματιὰ τῆς πρεσβυτέρας. Τρία παιδιὰ ἱερέων, Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν παιδιῶν.* Μητρ. Χαλκίδος κ. Χρυσοστόμου, *Σχέσεις ἱερατικοῦ ζεύγους καὶ Ἐπισκόπου.*
- 2011, 08/10, Διεπιστημονικὴ Σύσκεψη ΕΣΕ Γάμου, Οἰκογενείας, Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ καὶ Δημογραφικοῦ Προβλήματος: «*Τὰ νέα κοινωνικά δεδομένα καὶ τὰ πρόσφατα νομοθετικὰ μέτρα γιὰ τὸν γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια. Ὁρθόδοξη ἀντιμετώπιση καὶ προτάσεις*». (Δεν πραγματοποιήθηκε). **Εἰσηγητές:** Μαρία Στρατηγάκη, Κοινωνιολογικὴ προσέγγις. Νεκτάριος Τσαρουχᾶς, Νομικὴ προσέγγις. Εὐγενία Κατούφα-Χαραλαμπίδη, Δημοσιογραφικὴ

προσέγγισης. Αρχιμ. Χρυσόστομος Παπαθανασίου, *Εκκλησιαστική προσέγγισης*. Αρχιμ. Βαρνάβα Γιάγκου, *Ποιμαντική προσέγγισης*.

- 2011, 5 Ὀκτωβρίου, Ἱεραρχία, πέρ. «Ἐκκλησία», τεύχος 10, Νοέμβριος, σ. 662-683. **Εἰσηγήσεις** : Μητροπ. Παροναξίας κ. Καλλινίκου, *Ἡ κατὰ Χριστὸν ἀγωγή τῶν Παίδων*. Μητροπ. Ἰλίου, *Ἀχαρνῶν καὶ Πετροπόλεως* κ. Αθηνάγορου, *Προετοιμασία γιὰ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου καὶ δημιουργία τῆς χριστιανικῆς οἰκογένειας*. Μητροπ. Λαγκαδᾶ, Λητῆς καὶ Ρεντίνης κ. Ἰωάννου, *Συζυγία-Οἰκογένεια, Ὁρθόδοξα πνευματικὰ καὶ σύγχρονα κοινωνικὰ δεδομένα*.
- 25/02/2013 «*Ἡ χριστιανικὴ οἰκογένεια*», 34ο Ἱερατικὸ Συνέδριον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φθιώτιδος, Λαμία. **Εἰσηγήσεις**: Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, *Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Οἰκογένεια*. Πρεσβυτέρας Ἀδαμαντίας Τσιμούρη, *Ὁ ρόλος τῆς Πρεσβυτέρας στὴν ἱερατικὴ οἰκογένεια*.
- 2013, 15-18 Ὀκτωβρίου, Ἱεραρχία, πέρ. «Ἐκκλησία», τεύχος 9, Ὀκτώβριος, σ.627-647, τεύχος 10, Νοέμβριος, σ.715-731. **Εἰσήγηση**: Μητροπ. Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. Ἱερεμίου, *Θεολογικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ θεώρηση τῆς οἰκογενείας*. Μητροπ. Χαλκίδος κ. Χρυσόστομου, *Ὁ ρόλος τῆς οἰκογενείας στὴ σύγχρονη ἐποχὴ*. Μητροπ. Νέας Σμύρνης κ. Συμεῶν, *Ἐκτροπὲς τοῦ οἰκογενειακοῦ θεσμοῦ στὴ σημερινὴ πραγματικότητα. Νομικὲς, ἠθικὲς καὶ κοινωνικὲς προεκτάσεις* (ἢ εἰσήγηση καὶ σὲ ἀνάπτυπο, Ἀθήνα 2014, 16 σ.). Βλ. ἐπίσης τὴν ποιμαντορικὴ του ἐγκύκλιον τῆς Πρωτοχρονιάς 2014: *Ἡ παρέκκλιση γάμος*; Μητροπ. Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας κ. Ἰωήλ, *Θεολογικὲς καὶ κοινωνικὲς ἀλλοιώσεις εἰς τὸν οἰκογενειακὸν θεσμόν*.
- 2013, Δεκέμβριος, «*Οἰκογένεια καὶ κοινωνία σὲ κρίση σήμερα*», Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, φυλλάδιον Πρὸς τὸ Λαό, ἀρ. 47, 4 σ.
- 2014, «*Οἰκογένεια καὶ κοινωνία σὲ κρίση σήμερα*», Πρὸς τὸ Λαό, συμπληρωμένη ἔκδοσις τοῦ ἀνωτέρω σὲ τεύχος 32 σελίδων, μὲ σχέδιον ἐξωφύλλου οἰκογένεια ἀπὸ ἐσωτερικὸ ποτηρίου παλαιοχριστιανικῆς ἐποχῆς.
- 2015, 6-9 Ὀκτωβρίου 2015, Ἱεραρχία, πέρ. Ἐκκλησία, τεύχος 11, Δεκέμβριος 2015. **Εἰσήγηση** Μητρ. Γουμενίσσης, Ἀξιουπόλεως καὶ

Πολυκάστρου κ. Δημητρίου, *Τὸ δημογραφικὸ πρόβλημα τῆς χώρας: Θέμα, παράμετροι, αἰτίες* (σ. 869-883).

- 2016, 14 Νοεμβρίου 2016, «**Προβληματισμοὶ για τον γάμο και την οικογένεια στην ελληνική κοινωνία**», Ημερίδα της ΕΣΕ Γάμου, Οικογενείας, Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ καὶ Δημογραφικοῦ Προβλήματος για εκπροσώπους Ι. Μητροπόλεων Νοτίου Ελλάδος, που ἔλαβε χώρα στη Λαμία. Η Ημερίδα επανελήφθη ἀντίστοιχα για εκπροσώπους Μακεδονίας, Θράκης και Ηπείρου στη Θεσσαλονίκη, 14 Φεβρουαρίου 2017. Εισηγήθηκαν οι:
  - Α. Μ. Σταυρόπουλος, «Σύγχρονα ζητήματα Γάμου καὶ Οικογένειας»
  - Ἀπόστολος Νικολαΐδης, «Ἐλεύθερες Συμβιώσεις»
  - Ἀρχιμ. κ. Ἱερωνύμος Νικολόπουλος «Σύγχρονες Νομοθετικές ρυθμίσεις για τὸν Γάμο καὶ τὴν Οἰκογένεια»
  - Ἐμμανουήλ Περσελῆς «Ἡ χριστιανική ἀγωγή καὶ ἀνατροφή τῶν παιδιοῦν στὰ πλαίσια τῆς προετοιμασίας τῶν μελλονύμφων».

- Ὡς τελευταία ἐνδεικτικὴ μικρὴ ἔκδοση σημειῶνω τὸ Ἡμερολόγιο 2017 τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νέας Σμύρνης Ἀφιερωμένο στὴ Χριστιανικὴ Οἰκογένεια με ἐμπνευσμένα κείμενα τοῦ ὀσίου Παϊσίου, θυμίζοντας ὅτι τὸ Ἡμερολόγιο τοῦ 2002 τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Φθιώτιδας ἦταν ἀφιερωμένο στὴν Ὁρθόδοξη Ἑλληνικὴ Οἰκογένεια.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΑΛΛΩΝ

- 2014, 6-10/7, 42nd Biennial congress, : *“The Orthodox Christian Family: A Dwelling of Christ and A Witness of His Gospel”*, Philadelphia Marriot Downtown.
- 2014, 14-15/11 «*Οικογένεια: περιπέτεια ή εμπειρία;*», Ίερά Αρχιεπισκοπή Καθολικῶν Ἀθηνῶν, Λεόντειο Λύκειο Πατησίων.
- 2014, 6/12, «*Ἡ οἰκογένεια χθές καὶ σήμερα, αὔριο;*», Χριστιανική Ἑνωση Ἐπιστημόνων (Χ.Ε.Ε) καὶ Χριστιανική Ἑνωση Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν (Χ.Ε.Ε.Λ), περ. «Ἀκτίνες», τεῦχος Ἰουλίου-Αὐγούστου 2015, ἄρ.752, σ.123-143 καὶ περ. «Ἑλληνοχριστιανική Ἀγωγή», τεῦχος Ἰουλίου – Αὐγούστου, ἄρ. 611, σ.101-109.
- 2014, 22/11, Δευτέρα Διεθνῆς - Διαχριστιανική Συνάντηση γιὰ τὴν Οἰκογένεια: «*Χριστιανοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ Σύγχρονα Ἠθικὰ Διλήμματα*», Ίερά Μητρόπολη Δημητριάδος, Συνεδριακὸ Κέντρο Θεσσαλίας.